

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: Kalendárium-per: *Csudáky Bertalan*. — Az emir szerelme: *Nemeskéri Kiss József*. — Kis hűgom emlékkönyvébe: *Szabó Jenőné*. — Rutén népszokások II.: *Dr. Katona Lajos*. — Schismatikusok Hajdu-Dorogon: *Zsatkóvícs Kálmán*. — Vulkanizmus III.: *Dr. Krónits Lénárd*. — Komédiák. Májusi strófák: *Balambér*. — Irodalom és művészet: *Ór*. — A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — Egyről másról — Hirdetések.

Kalendárium-per.

Irta: *Csudáky Bertalan*.

«Ha per — úgymond — hadd legyen per!» — énekelte *Arany János*. — Volt is, van is, lesz is per mindenha a mi szép hazánkban, e nélkül nem élhet meg a magyar ember.

De vajon hányan gondolnak arra, hogy ama sokféle zajos és lármás perek mellett, melyek a különböző al- és felpereseknek, bírának és fiskálisoknak annyi temérdek gondot, bosszúságot — no és ez utóbbiaknak — kenyeret is szereznek: még egy másik, sokkal csendesebb, de nagyfontosságú és macacs per is folyik hosszú idő óta. A kalendárium-per, más szóval a naptár-egyesítés vitája.

A Gergely-féle és julián naptárak egyesítését célzó érdekes és bizonyos tekintetben fontos mozgalom sohasem volt annyira aktuális, mint éppen most, a XX. század elején. Legújában nemcsak nálunk, hanem Oroszországban is széles mederben folytatják az egyesítés vitáját, de ez a vita eddig, úgy tudom, semmi pozitív eredményhez nem vezetett. Ezen nem is csodálkozhatunk, mert Oroszország kebelében a vallásfelekezeti viszonyok nem sokfélék s korántsem oly kiható természetűek a mezőgazdasági és háztartási állapotokra, mint nálunk. Tetemesen hozzájárul az újítás eredménytelenségéhez még az is, hogy a melancholikus orosz nép a legnagyobb mértékben konzervatív természetű. És miként az angol nem tud elbúcsúzni az ő régi mértékrendszerétől, éppen olyan görcsösen ragaszkodik az orosz nemzet az ő viszonyainak úgy látszik teljesen megfelelő julián naptárhoz. Nem akarnak s nem tudnak megválni a megszokottól, akár egykoron *Béranger* poéta a maga ütötköppöt s csaknem hasznavehetetlen kabátjától.

A nagy Oroszországban tehát egyszerűen elvetették a naptáregyesítés behozatalát, mert csak nagyon kevés esetben éri a nép annak szükségét és fontosságát, legfeljebb, amikor néhány idegen állammal valamely politikai vagy szerződészerű ügye akad. Az ellentét tehát, amint látjuk, ott sohasé élesedik ki annyira a régi és az újított naptár között, hogy egy némely irányban akadályt teremtené, miért is a naptáregyesítés fontos kérdésének megoldásában Oroszország semmi körülmény között, nem lehet irányadónk.

A mi társadalmi gépezetünk egészen másként van megkonstruálva, mint az oroszoké. Úgy vallásfelekezeti mint pedig gazdasági szempontból a kontinensnek talán egyetlen állama sincs oly sokoldalulag megterhelve, mint éppen a miénk. Most azonban, amikor a praktikusság szükségességére s az egységesség közös gondolata oly nagy mérvben jelentkezik, mint soha ez ideig, meg kell történnie annak a jelentékeny előnyű újításnak is, hogy ne legyen többé szükség a *hepakták* holdkulcsára, mely voltaképpen nem más, mint komplikált időkoldulási rendszer.

Az egyszerű, a már nagyon is megszokott dolgok, melyek úgyszólván vérünkbe s természetünkbe szívódtak fel, a vizsgálódás első pillanatában sokszor jelentéktelenségnek látszik, pedig kétségbevonhatatlan, hogy az egyszerű köznapi ügyekben sokszor a legnagyobb és legnehezebb természetű igazságok rejlenek. Ilyennek mondhatjuk az egyszerű időszámítást — a naptárt is, melynek az ember életkörülményeiben évszázadok óta a legnagyobb szerep s a legsűrűbb használat jutott. A kopott kabátú diurnista — «naptár» szerint görnyed, hogy nagyszabású körmölésének csekély díját bizonyos «fix» napon felvehesse, a nagyságos úr pedig az életadó és elkönyvelő doktor urak tanácsára utazik bizonyos dátumkor Karlsbadba. — A szabó, a suszter, a háziúr s a jó ég tudja mi minden ehhez hasonló veszélyes és hirtelen természetű individuum a pontos naptár szerint szokott élni és elmaradhatatlanul tisztelni. Újví bakismerényletében a klubszolgát pl. még egyszer sem sikerült megtévesztenem, hogy nekem, teszem azt, csak tizenhárom nap múlva lesz boldog újévem!

Mindenki tudja a pontos terminust s mindenki figyelemmel kíséri a naptártudományt. Társadalmi s keresztényegyházi életünk a Gergely-naptár időszámítási rendszeréhez alkalmazkodik. Hazánkban a görög katolikus és a görög keletiek azok, kik a hibás juliánusi naptár szerint élnek. Hogy mily különbség mutatkozik a két naptár között s hogy mennyire szükséges van az emberiségnek a pontos időszámításra, nem lesz érdektelen, ha legalább vázlatosan közlöm annak történetét. Ússz fel a könyvek könyvét, a bibliát, már ott fogjuk megtalálni a pontos időmeghatározás kutatásainak bizonyos nyomát s ha mindezt a jelen időkig kísérjük figyelemmel, rájövünk, hogy semmiféle rendszer megteremtése nem volt annyira szükséges s hogy egyik sem ment keresztül annyi találekony metamorfózison, mint éppen a pontos időszámítás rendszere, mely az emberiség civilizációjának egyik elmaradhatatlan tényezőjévé fejlődött. Fel van jegyezve, hogy az időszámítás Krisztus előtt 750. esztendőben már nagyon is ismeretes volt a zsidók előtt. A khaldeai *Berosus* pedig 545. Krisztus előtt, megelőző gyorsasággal teszi népszerűvé a nagyfontosságú első «árnyék» vagy napórát. Lakedemoniában *Anaximander* volt az első, aki egy gondosan szerkesztett napórát állított fel. Kínában először *Csu-Kang* császár uralkodása alatt Honan-Ju város lakosai már a nappalnak pontos beosztása szerint éltek. Rómában *Papirius Cursor* készítette nagy szakértelemmel az első napórát. A város megállapítása után körülbelül 450 évvel.

Az emberiség lassankint a napnak és az éjszakának pontos beosztására oly megbízható készülékeket teremtett, hogy manapság már minden másodpercnyi időmennyiséget is figyelemmel tudunk kísérni. Ugyanily óriási változások ment keresztül az egyévi időkvantum pontos beosztása, vagyis a közönségesen nevezett naptár. Évszázadokról beszélhetünk, amelyekben nagyon is problematikus volt a csillagászati és a polgári év összeegyeztetése.

Az emir szerelme.

Irt: **Nemeskéri Kiss József.**

Óriási idő kellett ahhoz, hogy az időszámítás a legpontosabbnak bizonyult mai rendszerhez jusson, *Sosigenes* alexandriai tudós volt az, aki rájött, hogy a napesztendő megfelel 365 nap és 6 órának, miért is minden negyedik évet kénytelen volt 366 nappal megállapítani. Idők múltak s a naptártudomány körül nagy hiba esett. *Augusztus* császár korrigálta meg a nagy botlási olyformán, hogy 12 éven át szigorúan megtiltotta a szökőév alkalmazását s a régi helyzebe való visszatérés csak 761-ben vette kezdetét, vagyis a Kr. utáni 8-ik év lett ismét szökő esztendővé. Az időszámítás tulajdonképpen naptárrendszerét már *Julius Caesar* tervezte Kr. e. 46-ban. Ez a julianusi naptár azonban sehogysém bizonyult jónak. XIII. *Gergely* pápa úgy segített tehát a bajon, hogy minden 400 évi periódusban három szökő esztendőt töröltetett a meglévő hibás naptárból. A julianusi naptár ily formán az időszámítás pontossága tekintetében sok nappal maradt vissza. 1582-ben a rendes időhaladás október 4-ről október 15-re szökött, vagyis a két naptár között 11 napi különbség lett.

Ez a Gergely-féle kalendárium, ha nem is egészen pontos, mégis a tudomány és a társadalom igényeit legjobban kielégítő időbeosztás.

Látjuk tehát, hogy a sokféle naptár valósággal a tévedések vigjátékából áll. A nem csekély julianusi maradványok *Firzák* Gyula, a munkácségházmezei püspök már több ízben akart segíteni.

A felvidéki népek, amelynek túlnyomó többsége gör. katolikus, mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi viszonyaira kiszámíthatatlan előnyöket biztosítana a naptár-egyesítés.

A szegény, kérges tenyerű munkásnép társadalmi helyzetére nagy kihatással lenne az egyforma naptár által létrejött egyöntetűség. A munkaadás és munkanyerés állapotához nagy mértékben hozzájárulna ez a derék újítás, mert egészen olyan természetű, mintha valamely osztálykülönbség eltörlését hozná magával.

Ugyszólván a hit megingatására szolgál alkalmat az ünnepeknek különböző időben való megtartása, kiváltképpen azokon a vidékeken, ahol a görög s római katolikusok vegyesen laknak. A nagy munkaidőben, mikor a hívőknek sürgős mezei munkájuk volna, az egyik dolgozik — a másik ünnepel. Ugyanily állapot fordul elő mindennemű üzletkötésnél, iparnál kereskedelemnél egyaránt. A kenyérkereset miatt nem üllhetnek két ünnepet s így nem is respektálhatják egymás hitét. Ostor pattogása, vásárosok üzleti zsvaja, kaszák pengése, teherszekerek dübörgése hányszor zavarják az istentiszteletet!

Megszámlálhatatlan sok indok bizonyít az újítás jogosultsága mellett. Ideje, hogy a teljesen rokkant julianusi naptártól már egyszer búcsút vegyenek a görög katolikusok, ha nem akarják megérni azt, hogy a sok magán és társadalmi kellemetlenségen kívül bizonyos idő múlva a tikkasztó kánikulában mondjanak egymásnak boldog újévet. Mert ez az időcsuszamlás előbb-utóbb nyakunkba szakad!

A naptár-egyesítés által a társadalmi intézmények mintegy tömörülni fognak és beleilleszkednek szorosabban a mezőgazdasági s a politikai élet gépszerkezetébe.

Iti volna tehát már a legfontosabb ideje annak, hogy az illetékes körök ezt a nagyfontosságú ügyet minél előbb ismét szőnyegre hozzák és bölcs belátással egyezséget kötve, véget vessenek a hosszú és áldatlan kalendárium-pernek.

• Az angol lordoknak tudvalevőleg mindenre kiterjed a figyelmük s mindenre van idejük, mert mindenre van pénzük. — 1816-ban egy igen gazdag és excentrikus lord 730 font sterlingért, vagyis 17 ezer 520 koronáért vette meg *Newton*-nak egy fogát. Vastag aranygyűrűbe foglaltatta s azt rendszeren az ujján hordta.

• *Descartes* koponyája még a halála után is ért annyit, hogy Stokholmban, 1820-ban, 100 frankon tudták eladni. Szegény *Descartes*! Vajjon az utolsó ítéletkor lesz-e annyi aprópénze, hogy visszaváltsa a saját fejét!...

• Kantnak, a nagy filozófusnak, állítólag a filozofálástól teljesen kihullott a haja. Halála után egyik parókáját, amely, mint mondják, hét lyukas mogyorónál nem ért többet, 200 frankért vette meg egy rajongó tisztelője.

A történet, a mely itt következik, csak afféle mese, de azért érdemes talán elmondani, mert hiszen minden mesének megvan a maga tanulsága. Már azután hogy ezt a tanulságot igaznak fogja e tartani mindenki, nem tudom, de arra hitet mennék tenni, hogy ha e miatt a tanulság miatt meg akarnának kövezni, sok védelmezőm akadna. Egyébként szolgáljon mentségemül, hogy nem magam gondoltam ki ezt a mesét, hanem ott hallottam a Nilus partján egy öreg, nagyon öreg halásztól, aki húsz évig járta a tengert, aztán megviselten a sok zivatartól, letelepedett halászfogni, pihenni vén napjaira.

Benn a sivatagban, mesélte az öreg, van egy remek szép oázis. Ott lakik egy csodálatosan gyönyörű palotában Hilal emir, ősi arab nemzetiség sarja, daliás sugarú testű ifjú, arca mint a bronz, fekete szemé villám-moi szór s ha gyémántforgós turbánjával a fején, hószíntü burnuszában felpattan tüzes ménjére, az ember szinte a keleti tündérmesék egyik lovagját látja benne. Gazdag volt a fiatal emir. Oszlopos palotája, márványos szőnyeges termei, drága fegyverei, hímes köntösei, tüzes lovai, nagy tevéi, terjedelmes földje, erdeje és hűséges rabszolgái valának. Kincses kamrájában arany, ezüst és czikázó fényű drágakövek heverték garmadában. Háremében szebbnél-szebb odaliskok daloltak napestig. Egy napon Hilal emir mind e kincs pompa fény közepette szomorúvá lett. Nem tudta mi baja, de úgy érezte, hogy ebből a tömörkedő gyönyörűségéből nem kell neki már semmi, vagy hogy talán hiányzik neki valami. Ki tudná azt megmondani, hogy mi? Untatni kezdte az emirt rabszolgáinak alázatos hódalata, az odaliskok hízlekedése; elkergette valamennyit. Azt hitte, egyedül kell lennie, a magány, amit eddig sohasem élvezett igazán, majd meggyógyítja. Lement a Nilus partjára, hallgatta a nádas susogását, a vadmadarak sikongó, fájdalmas kiáltását, a pálmáerdő sóhajását, a hullámok sejtelmes moraját, a *katarakták* zúgását... Mintha minden beszélt volna, de nem ő hozzá, ő nem tudta megérteni, s erről a titokzatos beszédéről, amelynek értelmét órákon át leste, firkészte hiába, utóbb már azt hitte, neki nem szól. Sötétlő éjszakákon palotája oszlopos csarnokában állva fölneveti Hilal emir a bársonyos égere. A ragyogó csillagok, amelyek valamikor olyan csodálatos történeteket meséltek neki, most oly némák, sziporkázó fényük oly hideg. Ha később bíboros rózsás hajnalra vájt az éj, aztán, amikor pazarul szórta égő aranyát a pálmakert ingó-bingó virágaira a diadalmas nap. Hilal emir ott bolygott a fák alatt, az orchideák között s úgy érezte, hogy a virágok bódító édes illatukkal nem árasztanak reá már annyi gyönyört, mint azelőtt. Még jobban kereste a magányt. Ménjére ülve kiszárgultott a sivatagba. Ott a kietlen, hangtalan magányban a sűrű, sívó homokot olykor felkapta a szello s vitte tova a beláthatatlan messziségbe, ahol mint ijesztő, fehér fantom tünt el minden homokfelhő. Hilal csak nézte, nézte, aztán lepillantott a kopár földre, melyet síma lepel gyanánt fődött a homok. Sivárság mindenütt s Hilal úgy érezte, hogy e homok finom parányai reá szállanak a levegőből, a fantomok láthatatlan karjaikkal ölelgetik s lassan, csöndesen el fogják temetni a szívét egészen a sivatag homokjába.

— Valami hiányzik nekem, valamire vágyódom — susogta maga elé a mélázó lovas — valami, ami eddig nem volt, ami meggyógyítana s meghalok, ha meg nem kapom. Mi lehet az?

Úgy érezte, hogy ő beteg s nem tudja mi baja, nem tudja a gyógyító irt sem meglelni.

Vala pedig messzi benn a sivatagban egy ősz szakállú nagyon öreg arab ember: Aldebaran a bölcs. Nagy tudós vala vallásban és egyéb másban is, mindennem talán, amit nemcsak az igaz hit prófétája, hanem más e világon ismeretlen tájakon tanyázó népek prófétái is halandó emberek tudására hasznára és boldogulására terjesztének írásban és beszédben egykoron és régen a földi téreken. Idők viszontagságaitól megtépsett földelű omladozó falú, iromba, súlyos kódarabokból összerakott házban lakott Aldebaran. Olyan volt ez a hajlék, mintha a számum egyetlen forró lehelletére összedőlne már. De nem dőlt össze. Sok száz esztendőre vigyáz rá *Mohamed* — mondogatták az arabok. És szentül hitték, azt is, hogy a tudós aggastyán már száz és száz esztendő

óta él ott remetességben. A nép hiszi, hogy szent, sohasem pihen, nem is eszik, hanem kutatja a világ minden tájáról összegyűjtött sok mindenféle írást, kicsiny és nagy könyveket, amelyeket a végtelen tengereken járó hajók matrózai hordanak össze neki olykor drága kincsért. Hat órán át olvassa a könyveket, tizennyolcz órán át pedig a távolba vesző tekintettel elmélkedik, gondolkodik. A prófétával beszél — mondják az arabok, ha arra tévednek és így látják. És az arabok, döntő pillanatokban, válságos időkben még ha hadba szállnak is, hozzá fordulnak, tőle kérnek tanácsot.

Hilal emir úgy érezte, hogy neki is meg kell kérdezni a böles Aldebarant, aki biztosan meg tudja majd mondani, hogy őt mi bántja. A leggyorsabban futó lovára ülve két nap és két éjjel vágatott a homokpusztákon át, míg végre elért a böles hajlékához. Fejét meghajtván mondott köszöntést, aztán elbeszélte mindent, híven igazán.

— Nézz a szemembe, fiam — szólt a böles. Beteg vagy, gyógyulni akarsz. Tudom, mi a bajod. Az ifjúság legnagyobb gyönyörűségére, a szerelemre vágyakozol. A próféta szakállára mondom, téged csak a szerelem gyógyít meg.

— Nem ösmerém ezt eddig? — kérde az ifjú.

— Nem ösmeréd, fiam, de meg fogod ösmerni.

Hanem akkor vigyázz!

— És a szerelem biztosan meggyógyít?

— Meggyógyít vagy megöl — válaszolta a böles.

Én csak azt mondhatom megint, vigyázz, a szíved sohase igazza le az elmédet.

Többet nem szólt Aldebaran, Hilal emir pedig lovára ülve, hazatért. Palotája csarnokában tudakoló hűséges szolgájától, mi történt vala, míg ő tovajárt?

Mondá pedig a szolga:

— Mi sem történt, uram; csak a tenger partján a nagy városba úgy beszélük, a frankok országából idegenek érkezének, síma arcú emberek, meg kaczagó asszonyok. Esténként a mulatságok házában mindenki őket nézi, tánczolnak, dalolnak, olyan furcsák és vidámak. Így rendelkezett ekkor az emir:

— Bemegyünk a városba!

*

Történt pedig Párisban, hogy Fifi kisasszony a vaudeville színház primadonnája egyszerre csak unatkozni kezdett. Akkoriban egy élelmes imprezárió járt a színház-direktornál, hogy az egész társulatot leviszi két hónapra vendégszerepelni a kairói színházba. Fifi kisasszony, amikor erről hallott, nagyon kedvére valónak találta a dolgot s kijelentette, hogy ő is megy. A direktor pedig majd a borbélyt bujt ki örömben, hogy az ünnepelt «sztár» is vele tart. Az ünnepelt sztár azonban korántsem a direktor kedvéért vállalkozott a tengeri útra. Egyszerűen megcsömörlött egy kissé Páristól, a nagy zajtól, a frakkos gavallérok egyformaságától. Az orvos is ajánlotta neki a délvidék klímáját, no meg ő maga is vágyott egy kissé már valami különös után. Elment tehát.

Épen a harmadik előadást tartották, amikor Hilal emir is megjelent egy földszinti páholyban. És amikor Fifi kisasszony kaczér toalettnél kecsesen kiperdült a színpadra, elénekelt néhány francia kuplét, eljárta mérsz kánkánját, amely a párisiakat is lázba hozta, Hilal emir szemében tűz gyulladt ki.

Hilal emir már az első felvonás után ott volt a Fifi öltözőjében s lángoló szemmel ajánlotta föl a párisi csillagnak a szívét, no meg palotáját, lovait, aranyát és gyémántjait. Fifi kisasszonyt, aki nagyon kedves volt, e naptól kezdve épen csak az előadás idejében látták Kairóban, ahová mindig alkonyattájban hozta be az emir, s négy színfekete lóva csak úgy tajtékzott, amikor megállt a színház bejárója előtt. Előadás után négy hófehér ló állt a kapu előtt s vitte vissza Fifit az emir palotájába.

Hilal emir olthatatlan szerelemre lobbant a bájos francia leány iránt, akit elhalmozott mindennel és akit csak úgy nevezett: a kurtaszoknyás szép leány, aki tánczol és énekel. Fifi kisasszonynak pedig tetszett a szép, előkelő arab fiatalember, aki egészen más volt, mint Páris czilinderes urai, bronzszínű arczával, festői viseletében, emésztő tüzzel égő szerelmével és szinte ájtatos hódolatával.

Az emir úgy érezte, hogy ime most szeret és hogy boldog. A forró éjszakákon ott pihent Fifi kisasszony a

palota legdíszebb termében, lágy süppedő szőnyegek, selymes puha párnákon. Két szerencsén rabnó óriási pávatoll legezést lengetett fölötte, szőke fejére ezüstös fényű koronát varázsolt a holdsugár. Hilal egy oszlophoz támaszkodva nézte hosszasan az éjszakában.

— Mily csodásan szép is vagy te, leány — sugogta halkán s lehunyta egy pillanatra a szemét...

Távolról ide hallatszott a Nilus habjainak csobogása, az enyhe szellő elhozta a nádas susogását, a holdfényben szunnyadó, reszkető virágok bódító édes illata beszállott a palota csarnokába a pálmák sejtelmesen bólogattak. Fenn az égen a csillagok milliárdja rajzolt tündökölve: a keleti éjszaka búvós szépsége tündéri álmatka lopott az alvók és virasztók szívébe. Hilal emir kitérte karjait s Allahhoz fohászolva bebegte:

— Mindenható uralom, köszönöm neked, hogy hozzám vezelted ezt a szépséges idegen leányt. Úgy érzem, hogy most értek meg mindent, most kel életre szívemben, amit hozzám szólasz vizek zúgásában, virágok illatában, csillag sugarában, erdő sóhajában. És áldott a sivatag homokja is, eltemette bánatom: ez a szépséges szép idegen leány vissza adta nékem az egész világot.

A míg pedig az emir így fohászolott, Fifi kisasszony pihelve aludt s ki tudja miről álmodott?... Hilal emir másnap gyönyörű gyémánttal lepte meg.

— Nézd e követ, — mondá. Még nem oly régen az én nemzetségem. A hatalom jele volt valamikor itt a sivatagban s mikor dédapám a másik törzstől elvette, föl van jegyezve az írásban, hogy akkor sok ezer arab vérét itta be a homok. Legdrágább kincsem ez, neked adom szerelmem.

Fifi kisasszony legédesebb mosolyával köszönte meg a gyémántot s miközben ragyogásában gyönyörködött, megjegyezte:

— Odaát nálunk olcsóbb a gyémánt, Hilal. Majd meglátod, ha eljössz oda.

— Hová? — kérde Hilal.

— Nahát Párisba, a mi édes szép Párisunkba, — mondta kaczerül mosolyogva Fifi. Ah, mi szép ott, ha tudnád! Írtak számomra a télire új szerepet, olyan sikerem lesz benne, hogy egész Páris megbolondul.

— Hát itt nem szép? Itt nem szeretsz? — kérdezte megdöbbenve Hilal emir.

— Dehogynem, — válaszolt Fifi. De hát vissza kell mennem Párisba. Csak nem szeghetem meg a szerződésemet. A direktorom agyonütne.

Hilal emir némán meredt maga elé.

*

A francia szintársulat vendégszereplésének ideje már ekkor a vége felé járt. Fifi kisasszony, a kinek eleinte annyira tetszett ez az exotikus világ, már kezdte kicsit unni magát. Páris kellett volna már neki, oda vágyott, csak oit érezte ő magát otthon. Ez a kis kirándulás mindössze egy szeszélye volt, amely elmúlt.

Az emir szívében azonban, nem hogy lohadt, hanem inkább egyre erősebben lobogott a szerelem, az a nagy, az a soha nem múló egész életre való érzélem, mely vagy boldoggá tesz, vagy megöl. És a szerelmes ember kérlelni kezdte a leányt, hogy maradjon ott vele mindig. Igért neki drága kincseket. De hát mit ért Fifi-nek a gyémánt, a sok szép ló, meg a tőmérdek drága toalett, ha nem pompázhatott velük a boulevardokon vagy a Boában. Biztatta az emirt, hogy kísérelje el Párisba és telepedjék le ott.

Hilal megrettenve válaszolt:

— Átok sújta azt nemzetségemben, aki elhagyja a maga földjét. Minden ivadék esküvel fogadta apjának halálos ágyánál, hogy itt marad. Ha elmennek is vissza kellene térnem mihamarább ide. Mondt tehát, vissza jönnél-e akkor velem, hogy aztán soha többé el ne hagyjuk egymást?

Fifi kisasszony ezt nem ígérhette meg, hiába beszélt neki az emir, aki ilyképen megint csak nagyon bánatos lett. Gondolkozott mitévő legyen, hogy boldogsága szerzte ne foszoljon, mint a futó felhő.

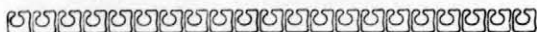
A szomorúság közepette ismét Aldebaran az okos zavú böles jutott eszébe. Elhatározta, hogy újra őt fogja megkérdezni, hogy miképpen lehetne boldog a szép idegen leánynyal, aki kurta szoknyácskájában olyan szépen tánczol és dalol. Két nap és két éjjel lovagolt ismét a

sivatagban. Odaérte Aldebaranhoz, elbeszélte neki hűségesen szerelme történetét, majd pedig így szólt hozzá könyörgő hangon:

— Bölcs Aldebaran, ki tudod e nagy világ minden írását, ki sok száz esztendő óta kutatód, vizsgálód az emberi sors forgandóságát, óh, mondd meg nekem nagy bölcs, miképen lehetnék én boldog azzal a szépséges szép idegen leánnyal, aki kurta szoknyáskában dalol és tánczol ott a színpadon.

Aldebaran pedig, akitől még sohasem távozott arab tanács nélkül. búsan bólintgatott ősz fejével, részvételt simogatta az ifjú fejét s nehéz sóhajtással mondta:

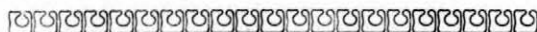
— Szánlak fiam, nagy bajodban. De az, hogy egy szép leánnyal, aki kurta szoknyában tánczol és énekel, miképen lehet boldog emberfia itt a földön, az nincs benne a tudós írásokban és még eddig nem is tudták kitalálni sem a bölcsök, sem a tudósok, sem pedig a költők.

Kis hűgom emlékkönyvébe.

Légy jó! E két kicsinyke szóban
Lelsz boldogító út-irányt;
Légy szigorú mindig magaddal
S szelíd, türelmes más iránt!
Hajoljon lelked áldozatra,
S ne kicsinyeld, mit sorsod ad!
Tanácsom ennyi: — s ezt követve
Boldogság fog derülni rád!

Szabó Jenőné.

Rutén népszokások.

Írta: Dr. Katona Lajos.

II.

Húsvét vasárnapján és hétfőjén délután sok helyütt a templom előtti téren vagy a temetőben (néhol e kettő úgyszólván egy) a hagyományos húsvéti játékok megtartására gyülekszik egybe a falu népe. Ezek (*hahilky* vagy *hajiwky*) az ősi pogány tavaszünnepek maradványai. Az ezen alkalommal szokásos táncokban 20–30 leány körben, egymást kézen fogva, majd hosszú sorra bontakozva lejt és énekszó mellett kigyózdó vonalakban kanyarog. Egy másik szintén kedvelt alakja a táncznak, hogy a körben forgók egy leányt a kör közepére állítanak, és úgy táncolnak körülötte. Majd meg két ellenséges táborra oszolva, egymással szemközt áll föl a két tánczók, s váltakozva feleselgetnek egymással. Az ily alkalmakkor énekelt dalokban nagy szerepe van az ősi pogány *Did* (dédapa) és a *Ládo* (szépség) istenségeinek. Már e nevek is elárulják e dalok és tánczok s az egész szokás régi pogány eredetét és mythiológiai vonatkozásait.

E mellett, kivált a legények, egyéb multságok és testedző játékokkal is szórakoznak a húsvéti ünnepek délutánján. E játékok között kiválóan érdekes a galíciai horodenkai kerületben szokásos «torony» vagy «templo-mocska», melynél öt-hat körben álló ifjú vállára más három legény áll föl és így forognak körben.*

Húsvét hétfőjén szokásos az öntözés is, melynek néha nem a leggyöngédebb formáját választják a falu pajkosabb suhanczai, mikor a kútnál egész vödörrel zúdítják a sikkoltató lányok nyakába a hideg vizet. Kedvesét azonban a legény sohasem mulasztja el ennél illőbb és kiméletebb módon e jelképes jelentésű lustrációval megtisztelni. Viszonyzsképen kedden a lányok öntözik meg az ifjakat, de ez már kevésbé általános szokás. Az öntözésért piros tojás jár, s e mellett néhol még meg is kínálják a húsvéti ételnevekből és az elmaradhatatlan pálínkával az öntözőket.

A húsvéti idő ugyan nem olyan gazdag babonákban, mint a karácsonyi és újévi, de azért ennek is van néhány följegyzésre érdemes hiedelme és ilyeneken alapuló szokása.

* E játék képes ábrázolatát I. az «Osztrák-Magyar monarchia írásban és képen» galíciai kötete 435. lapján.

Ilyen például, hogy néhol a szentelt ételek közül legelőször a tojást izlelik meg, mert azt tartják, hogy ez jó a gyomorgörccs ellen; aztán a tormából esznek egy keveset, hogy olyan egészségesek és erősek legyenek, mint ennek a csipős gyökere; majd a szalonnára kerül a sor, hogy ehhez hasonló kövérségre tegyenek szert; végül a sajtra, hogy a hidegleléstől mentek maradjanak. A sorrend ellen a legjózanabb higiénia sem igen tehet kifogást; csak a mennyiségtől függ, hogy a dicséretes célra való törekvés meg ne hiúsuljon, sőt éppen az ellenkezője ne következzen be.

Ha valaki szerencsével akar halászni az egész évben, azt tartják, jól teszi, ha húsvét vasárnapján, mikor a pap először hirdeti ki, hogy «Krisztus feltámadt», erre nem a szertartásos «Valóban feltámadt» szavakkal felel, hanem azt mondja: «Halat fogok!»

Az a leány, aki húsvét vasárnap először húzza meg a haragot, nemsokára férjhez megy.

Húsvét vasárnapján senki se vegyen sót a kezébe, de legkivált a leány ne tegye ezt, mert izzadós lesz tőle a tenyere.

Az ilyen és hasonló babonás vélekedésekben a nép kiirihatatlan hite nyilvánul a szent idők fokozott erejében, amely a legképtelenebb módokon érvényesül szerte; legtöbbször úgy, hogy a természet törvényes rendjét is fölforgatja, vagy ok és okozati viszonyban egymással egyáltalán nem álló jelenségeket kapcsol egybe. A nép tanítóinak és papjainak, de egyáltalán minden művelt és fölvilágosult embernek azonban nem az a feladata, hogy e hiedelmeket nevétségessé tegye, vagy tűz-vassal, szitkozódással és egyéb erőszakos eszközökkel irtsa; hanem inkább hogy szelíd és gyöngéd figyelemzetéssel, józan felvilágosítással magyarázza meg a népnek, mennyiben ártalmas vagy okatlan közülök egyik-másik. Azokat pedig, melyek éppen nem veszedelmek, sőt néha igen szép jelképes értelműek, vagy egészen okszerűek, kímélje és őrizze meg, jól megkülönböztetve a gyomlálásnál a gazt és dudvát a hasznos vagy disztó növénytől. Arra is ügyelni kell e közben, hogy mikor a nép lelkéből századok, sőt évezredek óta megrögzött hagyományokat irtunk, azoknak kegyeletes gyökérszállai mindig a legnagyobb óvatossággal kíméljük; különben könnyen megeshetik, hogy a haszonnál, amelyet okozni akarunk, sokkal nagyobb lesz az erkölcsi kár és romlás, amit elkövetünk.

A húsvéti ünnepkör e szokásainak vázlatos ismertetését egy szép kis legendával zárjuk be, mely a huculok gazdag népköltési kincséből van merítve.

Mikor Krisztus Urunk az Olajfák hegyén kinszenvedése előérzetében imádkozott, édesanyja, a Boldogságos Szűz, a maga szerény külvárosi kunyhójában a húsvéti tojások festegetésével volt épen elfoglalva. E közben hallotta meg, hogy szent Fiát elfogták és Pilátus elé vitték. Hogy a római helytartó szívét meglágyítsa, a Szűzanya a piros tojásokat és egész kis gazdasága legbecsebb tárgyát, egy nagynehezen felnevelt tyúkocskát, el akarta neki vinni ajándékba. De éppen amikor útra kelt, hírlő hozták neki, hogy már későn menne, mert Jézust már keresztre feszítették. Ekkor a Szent Szűz végtelen fájdalomában ájultan roskadt össze; kőtenyéből földre hullottak a festett tojások és szertegurultak az egész világon. Azóta ismerik és gyakorolják mindenütt a húsvéti tojások festésének szokását.

Schismatikusok Hajdu-Dorogon.

Írta: Zsotkovits Kálmán.

A Dorogon gyakorta megforduló nem egyesült vallású görög és maczedón kereskedők proselitáskodása folytán ott a XVIII. század közepe táján a schisma újból kihajtott, még pedig annyira, hogy a papság soraiból is akadtak hívei. Ennek bizonyítékául szolgáljon azon tény, hogy midőn Barkóczy Ferencz gróf, egri püspök 1747-ben Szabolcsmegyében kanonika visitációt tartott, — nem a latin, de az unikus papok is azzal vádolták a dorogi papokat, Dorogi Andrást és Ollányi Konstantint, hogy ezek nemcsak maguk schismatikusok, hanem híveiket is hasonló szellemben tanítják.

A vulkanizmusról.

Irta: Dr. Krónits Lénárd.

III.

Barkóczy maga elé idézven a két bevadolt papot, ezek 1747. júl. 29 én Rakamazson beismerték bűnüket, de egyúttal erősen megfogadták, hogy ezentul szigorúan fognak ragaszkodni a szentíráshoz és híveiket is hasonló szellemben fogják nevelni.¹⁾

A fogadalom következtében Barkóczy megbocsátotta a két bevadolt papnak és őket visszabocsátotta paróchiájukba. Hogy azonban a két pap nem igen tartotta meg fogadalomát, illetve nem igen gyomláta ki a hívei közti felburjánzott schismát, abból látszik ki, hogy a schisma Dorogon 1765-ig annyira megerősödött, hogy nevezett év július 21-én a kolompások egy éjjeli gyűlekezeten elhatározták, hogy a karloviczi érsektől papot kérnek maguknak, amit meg is tettek.²⁾

Neszét vevén a dolognak a dorogi pap, Bacsinszky András, a későbbi nagynevű munkácsi püspök, rögtön jelentést tett erről Eszterházy Károly egri püspöknek, ki a maga részéről sietett az ügyről úgy a helytartótanácsot, mint pedig magát Mária Terézia királynőt értesíteni. Ismerve a királynő buzgalmát a katolikus hit védelme körül, természetesen fogjuk találni, hogy már aug. 19-én, Szabolcs vármegyét jelentéstételre szólította fel a helytartó tanács, míg a királynő az ügy megvizsgálására Börg Ferencz grófot küldte ki király-biztosi minőségben, ki a vizsgálatot rögtönösen, t. i. már szept. 1-én és 2-án meg is tartotta. A vizsgálat első következménye az volt, hogy a főkolompásokat, u. m. Görög György és Gáspár, valamint Konstantin Tamás dorogi, Papp István és Mihály nánási és István nyiregyházi kereskedőket. Rostaházy Iván, Sztójki István, Karmazén Mihály és Kovács Iván dorogi lakosokkal egyetemben a källői börtönbe vetették.³⁾ A bebörtönözöttek névsorából azt látjuk, hogy a schismának nemcsak Dorogon, de Szabolcs vármegye más helységeiben is voltak hívei, ami különben onnan is látszik, hogy a királyi biztos nemcsak Dorogon, de Nyiregyháza is tartott vizsgálatot.

A vármegye, illetve a királyi biztos jelentése következtében, a királynő 1765. szept. 16-án kelt leiratában elfeltöltte a karloviczi püspököt attól, hogy Dorogra papot küldjön, illetve elrendelte hogy ha már küldött volna oda papot, azt rögtön hívja vissza; meghagyta az egri püspöknek, hogy maga személyesen, vagy pedig megbizottja által igyekezék az eltévelyedett híveket a jó útra visszatéríteni, figyelemzetvén őket azon büntetésekre, mi az 1759-ben kiadott királyi leirat értelmében a hitgyóokra vár.⁴⁾

Az egyházi és világi hatóságok erélyes és gyors közbelépésének úgy látszik sikerült gyökeresen kiirtani a schismát Dorogról, sőt az egész Szabolcs vármegyéből, mivel többé hasonló mozgalmakról ottan nem tudnak semmit.

Arra a természetesen előálló kérdésre, hogy mi bátorította fel a dorogi schismaticusok érzelmű híveket — kik idáig lopva a tokaji nem egyesült papnál szoktak volt lelki ügyeikben orvoslást keresni — arra, hogy nyíltan szakítsanak az unitus egyházzal, az írók nem egyforma feleletet adnak.⁵⁾

Dr. Böhm szerint a dorogiatok e lépésre Mária Terézia királynőnek 1765. máj. 2-án kelt s a nem egyesült papok és paróchiák összevonását elrendelő leirata bátorította fel. A leiratot ugyanis a kolompások úgy magyarázták a tudatlan, de ősi szertartásához makacsul ragaszkodó népnek, hogy ezentul aki nem akar latin szertartásúvá lenni az unitusok közül, annak szabad átmenni a schismára.⁶⁾

Ezzel ellentétben Lucskai azt állítja, hogy a dorogiatok az unió elhagyására az egri püspöknek azon rendeletei indították, melyekben ez a szt. unió megerősítésének ürügye alatt a latinbírlást kívánja szolgálni.⁷⁾

¹⁾ Dr. Böhm János. A lytargikus nyelvekről. Eger 1897. 102. l.

²⁾ Dr. Böhm J. F. m. u. o.

³⁾ Bubilovics Isztoricuszkája Cserti III. 167.

⁴⁾ U. o.

⁵⁾ Duliskavic. U. o.

⁶⁾ Dr. Böhm. U. o.

⁷⁾ Lucskay, Historia Carpatho Ruthenorum. IV. 76.

A tulajdonképeni kitorési folyamatot egy hatalmas lökés előzi meg. Gőz- és gáztömegek tódulnak ki a kráterből; a kráterben előforduló tömémentelen hamu és görgők (lapilli) halmaza 4000–5000 méter magasságba is a levegőbe repül, és végül a vörösen izzó láva jut a felszínre. Ha a gőzök és gázok feszítő ereje nagy és vékony a kráterfal, megtörténik, hogy a láva a kráter torkolatán ki se jön, hanem annak falain mint valami porusokon kicsoruld. Közbe-közbe golyóalakú gözlabdák törnek fölfelé, tetemes magasságban azonban már kiszélesedő kúpot alkotnak. Ezt az olaszok karakterisztikusan «fenyő»-höz hasonlítják, és úgy is nevezik. A felső részében ezen «fenyő»-nek gyönyörű jelenségek tárnak szemünk elé. Az elektromos kisülések egész processzusa áll elő, vilámlások, dörgések hosszú sorozata. És megindul a zivatarzerű felhőszakadás. A lávának a kilépésével, amely ritkábban a kráter tölcserén magán, hanem rendszeren a folyadék oldalnyomása következtében megnyíló réseken (parazita kráter) tör elő, az erupciónak fentebb leírt típusú folyamata lényegében véget ért.

Minden kitorés után egy periódus következik, egy relative veti nyugalom. Mindenünnen éles, fűlsikeítő fűtytel gázok és gőzök tódulnak elő. A főszerepet immár most a kilövelt vízgőz veszi át. Gyakran úgy felhőszaadást létesít, hogy a tulajdonképeni kitorés okozta veszedelemmel vetekedik. A vízgőzzel rántott permanens gázok a hidrogén és a szénsav mellett még só és kénsavból állanak.

Nem hiányzik egyetlen kitorésnél sem a hamuzápor. Finomságánál fogva képes mindent hermetice elzárni a levegőtől. Innen magyarázható meg, hogy a K. u. 79-dik esztendőben elpusztult Pompeji kiásásánál sikerült az archeologusoknak keményre égetett hamumodelleket, sőt emberi testeket is találni. A hamut a kráter tölcserében rekedt lávadarabok összemorzsolásából képzelték ki keletkezettnek és könnyű belátni, hogy a kráter csatornájában a kitoréskor fellépő óriási hő már maga elégséges, hogy a hozzája jutó és azonnal gőz állapotba átmenő víz bármint sziklakeményű anyagot izzé-porrá alakítson.

Megtörténik némelykor, hogy forró, bugyborékoló, gőzölgő iszapáramok törnek elő a vulkán belsejéből. Ezen kitorési terméket gyakran összetévesztik azzal az iszapáradattal, amelyek a kráteren kívül az által keletkeznek, hogy a vulkáni hamu a mindenkor fellépő záporosok folytán folyós iszapá alakul át. Ha a kitorés ideje alatt ami úgyszólván rendes kisérője minden erupciónak élénk szél uralkodik, a forró hamut a szélvihar mérföldekre eihurcolja.

Nem tartom érdektelennek a tulajdonképeni vulkánok leírásakor azon természeti tüneményekkel is megismertetni a «Magyar Világ» olvasóit, amelyek a legujabb geofizika ugyancsak a vulkánokhoz sorol. Ide tartoznak a gajzirek, fumazolák, szolfatárak, mofetták és iszapvulkánok.

A gajzirek magas hőmérsékletű források, melyeknek víztömege nem csendes és folytonosan, hanem időszakonként tör a föld felszínére, gyakran nagy magasságra.

A fumarolák kiválóképen vízgőzt lövelnek ki. Rendszeren tevékeny vulkánok közelében fordulnak elő s gyakran ivó tiszta vízgőzt szolgáltatnak, hogy az sűrítés által élvezhető ivó vízzé válik. Az ivó vízben szegény Pantelasia sziget lakói tényleg azt is használják. Ilyenmő gőzforrások különösen Olaszországban, Izlandon, északi Uj-Zeeland szigetén fordulnak elő.

A szolfatára kénhidrogén, kéngőzök és kénsav kiömlése többnyire vulkáni vidékeken. A Nápoly melletti Solfatara nevű régi vulkáni krátertől kölcsönzött név, amelynek számos hasadékból, repedéseiből állandóan forró kénhidrogén, kénensavömlék ki vízgőzzel vegyesen. Nálunk a Kézdívásárhely közelében levő torjai «Büdösbarlang» is még működő szolfatárának tekinthető. A szolfatárából kiömlő gőzök erősen megváltoztatják azt a közetet, amelyen keresztül törnek és útjokban, különösen a kiömlési helyeken ként, gipszet és timsót raknak le.

A mofettákat a szénsavkiömlések jellemzik és a vulkáni kráterek utóhatása gyanánt tekinthetők.

Az *iszapvulkánok* szénsav által feltornyosított, vízzel kevert agyagiszapdombok, melyeknél a tető kráter-szerűen kiöblösödött; magasságuk rendszerint egy-két méter, de néha a 150 méter magasságot is eléri. A kitörés gyakran föld alatti morajjal kezdődik, olykor földrengéssel párosulva, és a forró vízgőzzel kevert iszap és szénsavgáz sísteregve, köveket magával ragadva röptetik fel; kisebb-nagyobb szünet után a kitörés ismétlődik. Néha a forró vízgőz hiányzik s tisztán a szénsav tojja fel a sós iszapot, melylyel együtt petroleum, nafta is hoztatnak a felszínre. Nálunk Erdélyben, Kovásznán, vannak hasonló természetű képződmények, ahol is a földből kiszabadult szénsavgázok a víz alatti iszapot hullámszerűen felkavarják.

A vulkán kráterje kitörés alkalmával rendszerint összeomlik; előfordultak már olyan esetek is, hogy teljesen átalakul, így pl. a Luzon szigetén lévő Iriga vulkánról tudjuk, hogy a 17-ik században történt kitörése után völgygyé alakult át, a melyet most a Büchi tó vize tölt ki.

A ki vulkáni vidéken megfordult, sajátosságok kistavacsákat vehetett észre. Ezek régi tevékenységük utolsó stádiumát élő kráterek, a *maarek*, a melyekből már láva nem ömlik ki, csakis hamu, homok, apró kővecskék, törmelékek törnek elő, a melyek visszahullva a szélére, azt csekély magasságban övezik; legtöbbször víz van bennök, mely időnkint erősen háborog.

A legrégebbi időkől, Homer és Hesiodustól, Ovidius-tól fogva egész napjainkig minden kornak megvolt a maga föltevése, a melylyel a vulkanizmust megmagyarázni iparkodtak. De vajjon mondhatjuk-e, hogy sikerrel? Hiszen még napjainkban is hat jellemző elméletet különböztetnek meg. Lehet, hogy az emberi szellem a jövőben újabb tényekre fog bukkani, a melylyel a föld fizikájának ezen objektive oly nehezen megfigyelhető tüneményét az emberiség sorsára nézve előnyösebben megvilágíthatja.

Mindenesetre a természetbuvár oly eszmékörben élhet, a mely magasztosabb költemény mint a minőt emberi képzelet, valaha alkotott. A természet jelenségei által okozott rettenetes csapások más oldalról megvilágítva természetes színen kell, hogy feltűnjenek. Mert a hullámok fodrokká és a fodrok hullámokká alakulhatnak, — aszteroidok napokká egyesülhetnek, napok átruházzák energiájukat a növény és állatvilágba, növény és állatvilág párokká osztódhatnak, az energia áramköre mindenkor ugyanaz marad. Hömpölygésének zenéje évezredekre szól és a fizikai élet nyilvánulása nem egyebek, mint ritmusának parányi hanglejtései. Mert nézzük csak a mi Földünk egyesített energiáit — szenttelepeink halomba rakott erejét, szeleinket és folyamainkat. De mik mindezek? A Nap energiájának oly parányi részétől nyerték létüket, a mit számokban kimondani alig lehet. És minek tekintetjük magát a Napot? Egy foltocskának az emberi világ-egyetemben, mint egy cseppet az egyetemleges oceanokban. Mindegyike árasztja az erélyt, de anélkül, hogy megsértene azt a törvényt, a mely ismer szakadatlan átruházást, de végleges nyereséget vagy veszteséget nem.

*Megjöttek a fúrge fecskék,
Komoly gólya is itt termett —
A vendéglős és a kávé
Kirakja a — a pesti kertet!*

*Fiakert és automobilt
(Akinék van!) és villámot
Mégzszul a t. közönség —
Egész világ — zöldbe jár most.*

*Izzad sok bús családapa;
Új toalett... újabb költség...
De mikor oly kedves, oly jó
(Kivált húshoz!) a friss zöldség!*

*Nyilik fehér s piros virág,
Lengnek fehér s piros tollak.
A virágból gyümölcs leszen,
A tollból — apja a honnak.*

*S valamint egyik virágból
Vaczkor lesz, a másból körte:
(... A hasonlat másik felén
Fejét ki-ki maga törje!...)*

*Ha pediglen e verslábak
Valamelyest sántikálnak:
„Zöldbe jártak!” — ez mentsége
Az alkalmi poétának.*

Balambér.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

Az Akadémia hétfői ülésén irodalmi jelentőségű esemény volt a Karácsonyi drámai díj odaítélése. Ezt a díjat csak abszolút becsű munka kaphatja meg s húsz év óta csak három ízben adták ki. Az idén a «György barát» című történelmi drámának ítelték oda a bírálók, *Endrői Sándor, Herczeg Ferencz, Ferenczi Zoltán, Lévy József és Rákosi Jenő*. A koszorúzott pályamű szerzője *Tardos (Krenner) Viktor*, aki ezelőtt két évvel már a «Nero anyja» cz. tragédiáját aratott nem közönséges irodalmi sikert. Tardos új művéről nagy elismeréssel szól a bírálati jelentés. Különösen pedig *Martinuzzi Fráter György*, történelmünk e nagy alakjának mesteri rajzát dicséri. Érdeklődéssel várjuk a mű színpadi bemutatását. A «Déli-báb» és a «Hajtóvadász» című pályaművek dicséretben részesültek. Az ülés második tárgya *Concha Győző* nagy jellemző erővel megírt emlékbeszéde volt *Pulszky Ágost*-ról. Végül *Óváry Lipót* országos főlevéltárnok számolt be a két év előtt Rómában tartott nemzetközi történelmi kongresszus tudományos eredményeiről. Itt említjük meg, hogy *Óváry Lipótnak* a kongresszuson tartott előadásai (A magyar-olasz történelmi vonatkozásokról és az Országos Levéltárról) legközelebb Rómában jelentek meg olasz nyelven. Óváry e műveit megküldötte *Viktor Emánuel* olasz királynak, aki meleg elismerésért fejezte ki az Olaszországban nagy népszerűségnek örvendő magyar iudósának.

A gróf *Vigyázó-díj* dolgában, mely lírai költeményekre volt kitéve, legközelebb döntött a Petőfi-Társaság bíráló bizottsága, amelynek *Lampérth Géza, Prém József* és *Vértessy Gyula* voltak a tagjai. Mennyiségre nézve az idei pályázat is elég gazdag volt, minőségire azonban annál szegényebb. A beérkezett mintegy 300 vers legnagyobb része gyarló szárnypórbálgatás, alig

KOMÉDIÁK

Májusi strófák.

*Itt a május, a szép május!
— Új ruhába öltözködik
A természet... És a partáj
Új lakásba költözködik!*

*S e két tényből a nagy talány
Megfejtethő ime szépen:
— Természet és partáj között
A különbség hogy mi legyen?*

*Könnyű a szép Természetnek
Új ruhába öltözködni,
Nehéz a szegény partájának
Új lakásba költözködni...*

8—10 közelíti meg valamelyest az irodalmi színvonalat. Ezek közül a három legjobbát («Con sordino», «A kis kocsis», «Az öreg zongora») dícsérettel említette fel a bíráló, a díjat azonban nem adta ki.

Apponyi Albert és az Akadémia. Apponyi Albert gróf kultuszminiszter kinevezetéséről hivatalosan értesítette az Akadémiát. Az átiratra az Akadémia elnöke következő levélben válaszolt:

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Vettem nagyméltóságodnak e hónap 18-án a Magyar Tudományos Akadémiához intézett leiratát, melyben vallás- és közoktatásügyi miniszteri munkássága megkezdésekor az Akadémiát fölkérni méltóztatott, hogy hivatalos működését támogatásban részesítse Szerencsém van mind a magam, mind az összes Akadémia nevében is mély tisztelettel kijelenteni, — hogy nemcsak az alapszabályaink paragrafusában megállapított kötelességénél fogva állandó Exczelelenciának mint a magyar kultúra jelenlegi legfőbb örének mindenkor kész szolgálatára, hanem abban a biztos reményben is, hogy azt a jóindulatot s azt a nagymértékű támogatást, melyet Exczelelenciád elődei a miniszteri széken Akadémiánk iránt mindenkor tanúsítottak, Exczelelenciád sem fogja tőle megvonni, hanem hathatós pártfogásával támogatni fogja magasatos céljai előmozdításában. Midőn erre Exczelelenciádat az Akadémia nevében mély tisztelettel fölkérni bátorodom, megragadom az alkalmat, hogy kiváló tiszteletemet nyilváníthassam. Budapest, 1906. április 24. *Berzeviczy* Albert, elnök.

A szabad Liceum mult vasárnap tartott tizenharmadik közgyűlését *Wekerle* Sándor miniszterelnök nyitotta meg tartalmas beszéddel, melyben egyebek között a következőket mondotta: «Akkor, midőn a közélet terén a nagy közvélemény megnyilvánulásának és érvényesülésének készítjük elő útjait, amikor a politikai arénát mindenkinek megnyitjuk, a közélet mérlegének egyensúlyát csak úgy óvhatjuk meg, ha minden magasabb irányú törekvéseket, nagy súlylyal bíró szellemi kincseket vetünk a mérleg másik serpenyőjébe, mert csak így biztosíthatjuk társadalmunknak s ezzel az állami életnek is tisztaságát, erkölcsi színvonalát. Az ismereteket nem lehet egyetlen mértékkel szétosztani, mint a politikai jogokat, de amellet, hogy azokat mindenkinek hozzáférhetőkké kell tennünk, egyet meg kell valósítanunk, azt a nagy társadalmi feladatot meg kell oldanunk, hogy magasabb szellemi irányba terejljék társadalmunkat, az ismeret-vágyat felkeltsük, a szellemi ismeretek élvezetét általánosítsuk és megerősítsük s az egyben és társadalomban az anyagi szükségletek érzetét állítsuk oda egyenértékű tényezőképen.» A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd után *Beöthy* Zsolt tartott nagyérdemű előadást «A magyar nemzeti lélek ősi képe» czímmel, amely szintén zajos tetszést aratott.

Veres Pálné szobra. Veres Pálné, szül. Beniczky Herminnek, hazai nőnevelési ügyünk lelkes títőőrjének márványszobra készen áll a budapesti Erzsébet-tér parkjában. Vasárnap f. hó 6-án fogják leplezni. Ez lesz fővárosunk első nyilvános téren álló női szobra. A karrarai márványból készült szobor *Kiss* György művésznök sikerült alkotása.

Grafikai kiállítást rendezett legközelebb a Nemzeti Szalon igazgatósága. Az érdekes és gazdag anyagú kiállítást vasárnap nyitotta meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából *Molnár* Viktor államtitkár.

Krecsányiék Budán. Egy évi távollét után, amely idő alatt az épülőfélben levő Népszínház személyzete foglalta el az arénát, az idén újra *Krecsányi* Ignác igazgató nyitotta meg a Horváth-kerthi műzshajlék kapuit. Krecsányinak sok szép és értékes művészi sikere fűződik a «Fővárosi Nyári Színház»-hoz, amelynek színvonalát ő magasan a megszokott «nyári» előadások fölé igazi művészi magaslatra emelte. A közönség méltányolta is Krecsányi nemes törekvéseit s reméliük, hogy az idei szezonban még fokozottabb ambícióval működő derék igazgatót és társulatát hasonló szeretettel fogja kitüntetni. Az előadásokat a mult héten kezdték meg a hazafiság jegyében «ll. Rákóczi Ferenc fogsága»-val, melyben *Csige* Böske, *Bolgár* Olga, *Thury* Elemér, *Réthey* és *Bartos* arattak megérdemelt sikert. A közönség *Krecsányi* igazgatót is lámpák elé hívta és szép bábékszerzórúval adott kifejezést a viszontlátás örömeinek. — **Ör.**

A HÉTRŐL

MIKÁR ZSIGMOND

1826-1906.

Halnak, halnak... egyre halnak a legendás nagy idők tanúi, akik szent lelkesedés tüzevel a szívükben, karddal küzdöttek azért az örök szent eszméért, hazánk szabadságáért, amiért azóta a jog fegyverével harcol az utókor. Május virágos elsején ismét egy új sírt álltak körül könyes szemmel, mély bánattal az öreg honvédek. Egykori hős bajtársuktól, *Mikár* Zsigmond 48-as honvédszázadostól vettek fájdalmas búcsút — viszontlátásig majd a hősök dicsőségében... A megboldogult nemcsak ifjan a harcok tűzében, a béke és nyugalom öreg napjaiban is önzetlen hűséggel és szeretettel ragaszkodott bajtársaihoz, lelkes buzgalommal szolgált ügyüket, mint az országos honvédegyesületek központi bizottságának megteremtője s annak közel 40 éven át főjegyzője. Egész életét és munkásságát az agg honvédek javának szentelte, azoknak nyugdíjat biztosított. Deák Ferencz és *Andrássy* Gyula gróf bizalmukkal, bajtársai szeretetükkel és ragaszkodásukkal tüntették ki. emlékezetét sírján túl is megőrzi a halás utókor kegyelelte.

Az elhunyt szabadsághős, mint hittestvérünk, a görög katolikusok országos bizottságában is tevékeny részt vett. Temetésén, melyen az egyházi szertartást *Melles* Emil apátplébános végezte, megjelent koszorújával az országos bizottság küldöttsége is. Jelen voltak: *Szabó* Jenő főrendiházi tag, *Leövey* Sándor közgazgatási bíró, *Garancs* Mihály min. tanácsos, *Pásztyeli* Jenő, a gör. kath. egyháztanács elnöke, *Csudáky* Bertalan, lapunk teletölts szerkesztője és számosan a gör. kath. társadalom köréből.

Szabó Jenő, főrendiházi tag ez alkalommal az elhunyt emlékezetének szentelt következő meleg sorokat írta lapunk részére:

Draága elhunyt Barátunk!

Engedje meg a magasságba szárnyalt szellemed, hogy a gör. kath. magyarok orsz. bizottsága nevében néhány szóval elbúcsúzhassam hamvaiddtól. Rövid idő alatt országos bizottságunknak több oszlopos tagját kísérte utolsó útjára. Csak néhány hónap előtt sirattuk meg felejthetetlen társelnökünket, *Farkas* Pált, *Hajdudorogon*. Kevés előbb a te egykori vitéz honvéd bajtársadat, *Makró* Fejérváry Imrét kellett megsiratnunk. Most rajad a sor. Fejérváry Imrével együtt te országos bizottságunkban a gör. kath. magyarságnak azt a részét képvisel, amelyet az elnezelenítés veszélye legjobban fenyeget. Hűségesen velünk küzdöttél azon megfoghatatlan előtélet elten, mely bennünk, görög katolikus magyarokat tisztán csakis vallásunk révén kitagadni igyekszik a magyarságból, vagy legalább arra kényszerít, hogy küzdve küzdjön, bizonyítsuk be azt a magyar voltunkat, amelyhez való jogunkat már a bölcsőben megszereztük. Te is mindvégig velünk harcoltál, pedig saját szeméyedet illetőleg erre már nem volt szükséged. mert a dicső szabadságharcban véreddel szerzed meg magadnak a jogot, hogy magyar voltodat senki se merészelje kétségbe vonni. Ha meggondolom, hogy ez a szomorú és elkéserítő előtélet onnan ered, mert mi görög katolikus magyarok a mi magyar hazánkban évszázadok óta nem bírtunk teljes mértékben megszerezni templomaink számára azt a jogot, melyet más ajku hittestvéreink már ösidőktől élveznek: akkor sajgó fájdalom fogja el szívemet, hogy súlyos és hosszas betegségem megvonta tőled azt az örömet, amelynek mi, itmaradt budapesti hittestvéreid már mintegy fél év óta hitbuzgó részesei lehetünk Szegényháztéri kisdied templomunkban.

Nyugodj békével és engedd meg nekünk, hogy emlékedet a mi dicső Vasvári Pálunk mellé helyezhessük. Isten veled, Isten veled!

Báró Radvánszky Béla. Báró Radvánszky Béla koronaőr, a m. tud. Akadémia tagja, május hó 1-én Budapesten meghalt. Radvánszky Bélával a magyar társadalmi és tudományos élet egyik nagyérdemű, tisztelt

alakja költözött el tőlünk, érzékeny veszteséget hagyva maga után. Az aránylag korán, 57 éves korában elhunyt főúr egész életét áldásos munkában töltötte. Legszívesebben történelmi tanulmányokkal foglalkozott s különösen a régi magyar családi élet és háztartás történetét gazdagította eredeti és becses tanulmányaival.

A m. kir. Ferencz József nevelőintézet tanulmányútja. Mult számunkban hírt adtunk arról, hogy a m. kir. Ferencz József intézet növendékei dr. *Demeczky Mihály* udvari tanácsos, kormányzó és az intézeti tanári kar vezetése alatt nagyobb tanulmányútra mentek Dalmáciába és Montenegróba. A száz tagból álló társaság — mint értesülünk — rokonszerves fogadtatásra talált mindenütt s az intézet buzgó kormányzója által nagy körültekintéssel kidolgozott programnak minden pontja fényesen bevált, a gondos és előrelátó szervezés folytán. A felkes magyar diáksapat megtekintette mindazokat az emlékeket, amelyek hazánk történelmében egykor oly nevezetes szerepet játszottak. Aregényes dalmát partokról átmennek még Montenegró fővárosába, Cetinjébe is, ahonnan Fiumén át e hét végén érkeznek vissza Budapestre.

A görög katolikus országos bizottság tisztelgése a kultuszminiszternél. Mult számunkban hírt adtunk arról, hogy az országos bizottság, *Szabó Jenő* főrendiházi tag vezetésével, az április hó 26-iki kihallgatás alkalmával tisztelt *Apponyi Albert* gróf vallás- és közoktatásügyi miniszternél. *Szabó Jenő* főrendiházi tag ez alkalommal a küldöttség nevében a következő beszédet intézte a miniszterhez:

«A magyar görög katolikusoknak itt a fővárosban működő három organuma, u. m. a gör. kath. magyarok országos bizottsága, a magyar görög katolikusok egyesülete és budapesti egyháztanácsunk részéről, mint közös küldöttség jelentünk meg Excellenciád előtt, hogy a kultuszlárcza élére történt legkegyelmesebb kinevezése alkalomán hittestvéreinknek és tagtársainknak örömteljes lelkesedését és üdvökívánatait tolmácsoljuk.

Szerény és zajtalan működésünk túlnyomóan a hitélet terén mozog ugyan, de teljes tudatában vagyunk annak, hogy mégis közelről érinti a magyar állam érdekeit is, főleg azon a ponton, a hol egy reánk nézve felette sérelmes, de az egyházra és államra nézve is káros előítélettel kell megküzdenuünk, mely nálunk görög katolikusoknál épúgy, mint a görög keletieknél, tehát az ország lakosságának egynegyed részénél, a vallást összevetészi a nemzetiséggel, ez utóbbit pedig a fajbeli hovartartozással.

Fölösleges volna ennek az előítéletnek káros határait Excellenciád előtt ecsetelnünk és természetes, hogy főleg ezen meggyökeredett előítélet miatt vajmi kevés az, amit eddig elérhettünk, de annyit mégis sikerült elérnünk, hogy egyházi úton tett lépéseinkkel egyelőre elhárítottuk azt az imminen veszélyt, mely magyar hitközségeinknek már közel egy évszázados liturgikus gyakorlatát fenyegette, — hogy továbbá hosszú küzdelem után megnyithattuk budapesti templomunkat, és abba azt az egyháznyelvi gyakorlatot vihettük be, mely magyar vidékeinken kifejlődött, s hogy végre igen-igen szerény mértékben bár, de megvethettük alapját egy oly internatumnak, melyben — ha Isten megsegít — vallásunkhoz és magyar nemzetünkhöz hiven ragaszkodó, minket számban és minőségben meghaladó világi intelligenciáit fogunk felnevelni.

Egy szóval, Kegyelmes uram, mi eddig azon a járhatlan úton küzdöttünk, amelyen — őszintén megvalljuk, hogy eddig bizonyos kishitűséggel láttuk Excellenciád hosszú évek során át végezni azt az üttörő munkát, amelynek dicsősége most már örökön-örökké Excellenciád nevéhez fog fűződni, és amely út irány egyedül vezetheti el hazánkat a magyar nemzeti állam kiépítésének ideáljához, de ezzel együtt bennünket is multhatlanul elvezet az igazsághoz.

Talán a jó Isten sugallata volt, hogy közülünk azok, akik résztvettünk az Országos katolikusok autonómiát szervező kongresszuson, ott Excellenciád zászlaja alá sorakoztunk. Éreztük már ott is Excellenciád jóakarátát ügyeink iránt s most arra kérjük Excellenciádat, vegye kegyelmesen pártfogásába a mi igaz ügyeinket, a

Mindenhatót pedig arra kérjük, árássa el Excellenciádat és általa hazánkat legbőszéesebb áldásával.»

Erre *Apponyi Albert* gróf a következőleg válaszolt: Mélyen tisztelt Uram!

«Fogadják köszönetemet szíves megjelenésükért és örömmel kifejezésért azért a bizalomért, melylyel önök-nél találkozom s amely azon alapul, hogy egyáltalában talán az országos nemzeti politikára nézve, de az önöket közelről érdeklő czélok tekintetében is ismerik már régebben az én nézeteimet. Én magammal hoztam ide e házba az én régi valómát, csak tettel vagyok most hivatva előbbre vinni azokat az elveket, amelyeket eddig szóval szolgáltam. Az Úr Isten segítségével függ, hogy mennyi idő fog erre nekem adatni, mennyi sikert fogok elérni. Meg lehetnek győződve, hogy az én akaratom nem fog mulni az, hogy sikerüljön mindazon czélokat, amelyeket úgy a vallási érzelmeim s értelmem fenntartása, mint a nemzetnek kulturális összeforrása tekintetében, magam elé tűztem, nagy mériékben előbbre vinni. Az önök ügyei pedig annyira közelről érdeklik a nemzetnek országos érdekeit, hogy meg lehetnek arról győződve, miszerint azok különös gondoskodásom tárgyát fogják képezni.

Még egyszer köszönöm szíves megjelenésüket.» *Apponyi Albert* grófnak, a magyar görög katolikusok érdekeit iránt meleg érdeklődést kifejező eme beszédjét a küldöttség felkes eljenzését fogadta és bizonyára örömet fog kelteni országszerte a görög katolikusok körében.

Zatkovics K. György malmosi esperes-lelkész, a jeles historikus, aki immár negyedszázad óta munkálkodik lankadatlan szeretettel az Úr szőlőjében, most ünneplte huszonöt éves papi jubileumát. Az ezüstmisés lelkész neve nemcsak egyházi körökben, de a magyar tudományos irodalom szélesebb mezején is régóta egyike az ősmert és tisztelt neveknek. Főképpen lelkismeretes és mélyreható kutatások alapján, nagy szorgalommal s hivatott tollal megírt magvas történelmi tanulmányai, szerezték meg Zatkovicsnak a megérdemelt elismerést, melyet legközelebb megjelenendő s minket különösen érdeköl nagy munkája «A magyarországi rutének, különösen néprajzi szempontból» bizonyára csak gyarapítani fog. A kiváló lelkész-historikus a «Magyar Világ»-ot tisztelte meg legújabb érdekes dolgozatával, melyet mai számunkban közlünk. Melegen üdvözlöljük ez alkalommal az érdemes jubilánst és kívánjuk neki, hogy áldásdús tevékenységét még soká folytathassa Isten kegyelmével hazánk és egyházunk javára!

Mozog a föld... A pusztító földrengésekről utóbbi időben a világ különböző részeiről érkezett hírek hatása alatt, megdöbbenő erővel hatott a héten a Biharmegye egyes vidékein tapasztalt heves földrengés. Különösen Kőbölkuton és Szentjobbon voltak a múlt vasárnap erős földrengések. Ez utóbbi helyen éppen *Fraknói Vilmos* püspök, szentjobbi apát, lapunk kitünő munkatársa misézett, mikor a földrengés megrázta a szentély falait s a boltíveket megrepesztette. A püspök, hogy a megrémült híveket megnyugtassa, forró imában kérte Istent, hogy óvja meg a veszedelemtől híveit. Nagyobb kár, szerencsére sehol sem történt.

Új magyar találmány. Két fiatal magyar gépészmérnök éppoly genialis, mint praktikus találmánya hamarosan újabb tiszteletet és becsületet fog szerezni a magyar elme produktív erejének az egész művelt világon. *Fodor Antal* és *Büky Aurél* automata-készüléke ez az új találmány, amely május elseje óta már megkezdte működését a budapesti főpostán s azt hisszük rövid idő alatt dadalmasan kezdi meg világkörülű hódító útját. A *Fodor-Büky*-féle automata segítségével ajánlott leveleket lehet feladni gyorsan, az eddig szokásos hosszú várakozás mellőzésével. A feladó egyszerűen odamegy a géphez, egy tízfíllérel és az ennyivel kevesebb bélyeggel ellátott levéllel. Elsőbb is a pénz befogadó nyílásba beleadja a tízfíllérest; amíg ezt nem teszi, a gépet nem használhatja. Az értéketlen utánzatokat a gép kilöki. Amikor a tízfílléres benn van a gépszekrényben, nyitható fel a nyílás, mely a levél fölvetelére szolgál. A levél bedobása után meg kell forgatni a forgattyút, mire a gép átadja a postai vevényt. Ezen a vevényen fel van tüntetve a feladás napja, a gépszekrény száma és az a szám, melyet a levél a lebélyegzés alkalmával kapott. Ilyen módon nagyon gyorsan megy az ajánlott levelek földadása, úgy, hogy az ember egészen kényelmesen 18—20 levelet is feladhat egy perc alatt. Ha a vevények elfogytak, a gép automatikusan beszünteti működését.